

ATATÜRK DÖNEMİNDE EKONOMİK VE SOSYAL YAPININ KURUMSALLAŞMASINA YÖNELİK POLİTİKALAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yetkili Yazar | Correspondent Author: Fatma Erdoğan

An Investigation on Policies Regarding the Institutionalization of Economic and Social Structure in Atatürk Era

Yazar(lar) / Author(s)

Fatma Erdoğan¹

MAKALE BİLGİSİ

ÖZ

Makale Geliş Tarihi : 07/09/2022
Makale Kabul Tarihi : 23/09/2022

Anahtar Kelimeler:

Atatürk Dönemi, Türkiye Cumhuriyeti, Ekonomi Politikaları, Sosyal Politikalar

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Atatürk Dönemi, 1923-1938 dönemini ifade etmektedir. Bu dönemde, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde güçlü Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri atılmaya başlanmıştır. Ekonomik ve sosyal yapının sağlam kurumsal temellere dayanması için çok sayıda politika hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Ekonomi politikalarının başlıca alt başlıkları, para politikası ve maliye politikası uygulamalarıdır. Sosyal politikaların alt başlıkları ise eğitim, sağlık kent ve kırsal politikalarının uygulanmasıdır. Bu çalışmanın amacı Atatürk döneminde söz konusu politika uygulamalarının performansının değerlendirilmesidir.

ARTICLE

ABSTRACT

INFORMATION

Submission Date : 07/09/2022
Accepted Date : 23/09/2022

Keywords:

Atatürk Period, Republic of Türkiye, Economy Policy, Social Policy

In the history of the Republic of Turkey, the Atatürk Period refers to the period 1923-1938. The Republic of Turkey was founded notably during this period, aftermath of the Turkish War of Independence, under the leadership of Gazi Mustafa Kemal Atatürk. Numerous policies have been implemented in order to base economic and social structure on strong institutional foundations. The main subheadings of economic policies are monetary policy and fiscal policy practices. Subheadings of social policies are education, healthcare system, urban and rural policies. The aim of this study is to investigate the policy implementations in Atatürk period.

¹ Dr., ORCID No: 0000-0003-2218-7315, e-posta: fatima.erdogan88@gmail.com

1.Giriş

1299 yılında Osmanoğulları Beyliği tarafından kurulan Osmanlı Devleti, Rumeli ve Anadolu toprakları ile genişlemeye başlamış ve 1453 yılında İstanbul'un Fethi ile başlayarak Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde de siyasi, sosyal ve ekonomik olarak güçlü bir cihan devleti olmuştur. Ancak 16. Yüzyıl sonları ya da 17. Yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin gerileme ve çökmesini hazırlayan iç ve dış sebeplerin yaşanmaya başlamasıyla söz konusu bu güçlü süreç aksi yönde ilerlemeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'ni güçlendirmek ve modernleştirmek için çeşitli reformlar, ıslahat hareketleri gerçekleşse de bu faaliyetler, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına engel olamamıştır. Her ne kadar bu faaliyetler amacına ulaşmasa da Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına zemin hazırlamıştır (Kodaman, 2007).

Cumhuriyetin ilk yılları ekonomik anlamda pek de iyi olmayan zamanlardır. Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'ni kurduğunda savaşıardan geriye kalan tahribatın yeniden inşası, maliye politikalarının modernleştirilmesi, vergi sisteminin düzenlenmesi, büyük çoğunluğu yabancıların elinde olan doğal tekellerin millileştirilmesi ve Merkez Bankasının kurulması gerekliliği gibi sorunlarla ilgilenmek durumunda kalmıştır (Akalin, 2008: 11). Bu sorunları gidermek ve ekonomi politikalarını yeniden şekillendirmek amacıyla yapılan faaliyetler; İzmir İktisat Kongresinin düzenlenmesi, Aşar Vergisinin kaldırılması, ekonomide millileştirme çabalarının başlaması, bankacılık sistemi ve Merkez Bankası'nın kurulması ve vergi sisteminde reformların gerçekleştirilmesidir.

Atatürk döneminde sağlık ve eğitim hizmetlerine yönelik uygulanan politikaların, Atatürk'ün çağdaş bir toplum kurma hedefinden bağımsız olmadığını belirtmek gerekmektedir. TBMM'nin kuruluşu ile birlikte sağlık hizmetlerinin önde gelen devlet görevi olarak ele alınması, durumu kanıtlar niteliktedir. Sağlık hizmetleri ile ilgili Mayıs 1920'de kabul edilen Üç Sayılı Kanun'la, Sıhhiye ve Muavenatı İçtimaiye Vekaleti'nin kurulması, sağlık hizmetlerinin asli bir devlet görevi olmasını sağlamıştır (Akdur, 2008: 1). Bu dönemde sağlık çalışmaları, halkın genel sağlık durumunun korunması, kırsal kesim ve sağlık hizmetlerine ulaşmada sıkıntı yaşayan ilgili bölge halkına ulaşma, ölümlerin en aza indirilmesi, savaşıardan sonra azalan nüfusun artırılması, bu dönemde yaşanan bulaşıcı ve salgın hastalıklarla mücadele etme konularında ağırlık kazanmıştır. Atatürk, hedeflediği sosyal düzene ulaşılması ve çağdaş bir toplumun kurulması için eğitimin öncelikli bir öneme sahip olduğunu ve eğitim ile ilgili uygulanacak politikaların Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınması ve çağdaşlaşması için önemli bir görev üstlendiğini bilerek bu alanda da çeşitli uygulamalar gerçekleştirmiştir. Atatürk, eğitim sistemi ile öncelikle cehaleti yok etmek, ülke çocuklarının sosyal yaşam ve ekonomide fiilen faydalı olmalarını sağlayacak bilgilerin uygulamalı olarak verilmesini, kadınların da öğretim aşamalarından faydalanması gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte tüm bu eğitim

aşamalarının istenildiği gibi gerçekleşmesi için elamanlar yetiştirilmesi ve milli kültürün yüceltilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Aksoy, 2018: 419). Bu dönemde kentleşme ve kırsal yapıya yönelik uygulamaların da sosyal yapıya yönelik politika olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Kent ve kırsal yapıya ilişkin politika uygulamaları sağlık ve eğitim hizmetlerini de kapsamaktadır.

Atatürk döneminde ekonomik ve sosyal hayatta yeni bir yapılanmanın ve uzun vadeli bir kalkınma hamlesinin başlamasına ilişkin çabaların ortaya konduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla bir ekonominin uzun vadeli kalkınma hamlesinin başarılı olabilmesi için ekonomik ve sosyal yapının sağlam kurumsal temellere dayanması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı Atatürk döneminde söz konusu politika uygulamalarının incelenmesidir.

Çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde ekonomik yapının kurumsallaşması maliye politikası, para politikası, bankacılık sisteminin ve Merkez Bankasının kuruluşu başlıkları altında incelenmiştir. İkinci bölümde sosyal yapının kurumsallaşmasına dair politikalar eğitim, sağlık, kentleşme ve kırsal yapıya yönelik politikalar başlıkları altında ele alınmıştır. Son olarak da sonuç bölümüne yer verilmiştir.

2.Ekonomik Yapının Kurumsallaşması

Ekonomik yapının kurumsallaşmasına ilişkin konular maliye politikası, para politikası, finansal kurumlar ve Merkez Bankası başlıkları altında ele alınacaktır.

2.1.Maliye Politikası

Atatürk dönemi maliye politikalarının yeniden şekillenmesine İzmir İktisat Kongresi, aşarın kaldırılması, millileştirme, 1929 Dünya Buhranı, Merkez Bankası'nın kurulması, vergi sistemdeki reformlar, devletçilik ve planlı kalkınmanın hazinece finansmanı damga vurmuştur (Akalin,2008: 10).

Atatürk iki farklı maliye politikası izlemiştir. Atatürk dönemi maliye politikaları literatürde daha çok 1923-1929 yılları, 1929-1938 yılları olarak iki dönem şeklinde incelenmiştir. Cumhuriyet Türkiye'si, Osmanlı Devleti'nden ekonomik olarak zorlu bir dönemi miras almıştır. Hızlı bir şekilde kalkınma çabası göstermek zorunda kalan Cumhuriyet Türkiye'si, İzmir İktisat Kongresinde alınan kararlar neticesinde liberal politika izlemek durumunda kalmıştır. Ancak hem 1929 Dünya Ekonomik Buhranının olumsuz etkileri hem de İzmir İktisat kongresinde sanayi, sermaye vb. konularda alınan kararların beklenen etkiyi yaratmamasından dolayı 1929-1938 döneminde devletçilik politikalarını uygulamaya başlamıştır (Kahraman & Şişmanoğlu, 2019: 635). Atatürk

dönemi maliye politikaları ile eski yapıları yeni reformlarla çağdaşlaştırmak ve böylece sanayileşmeyi sağlamak, halkın refah düzeyini arttırmak ve böylelikle tam bağımsızlığı gerçekleştirmek amaçlanmıştır. Atatürk, içinde bulunduğu mevcut dönemin ekonomik, sosyal ve siyasal şartlarını önemseyen, iktisadi politikalarda katılımcılığı önemseyen ve ülke çıkarı için gerekli olan politikaları uygulayan bir yaklaşım izlemiştir. 1923-1929 döneminde uygulanan serbest ticaret şartları ile devletin sosyal ve ekonomik hayatı yeniden canlandırdığı, 1929-1938 döneminde ise hem küresel krizin olumsuz etkilerinin bertaraf edilmeye çalışıldığı hem de devlet müdahaleleri ve kamu yatırımlarını arttırmak amacıyla sanayileşme çalışmalarının hızlandırıldığı görülmektedir (Vural, 2008: 109-110).

Atatürk döneminde uygulanan maliye politikalarının öne çıkan amacı vergi sistemini modernleştirmektir (Vural, 2008:77). Cumhuriyet Hükümeti, Osmanlı Devleti'nden devraldığı vergiler ile ilgili reformlar gerçekleştirmiştir. 1925 senesinde aşar vergisinin kaldırılması ve 1926-1927 senelerinde birtakım yeni vergi kanunu ile vergi reformu uygulamaya başlamıştır. 1924 yılında bütçe gelirlerinin %28,5'ini karşılayan aşar vergisinin kaldırılmasıyla, tarımsal alandaki yükü azaltmak hedeflenmiş ve devletin finansman ihtiyacına destek olması bakımından yeni vergiler uygulamaya yönelmiştir. Dünyada yaşanan Büyük Buhranın etkisiyle, 1930 yılından sonra hükümet mali bir krizin etkisine girmiştir. Bu süreçte memur ve işçi ücretlerini karşılamak amacıyla bir takım yeni vergi uygulamaları getirilmiştir (Akdağ, Sarı, 2020: 197-198).

1923-1930 döneminde vergi sisteminde çok sayıda gelişmenin olduğu görülmektedir. Osmanlı Devleti'nden kalan bazı vergiler kaldırılmış, bazı vergi uygulamaları devam ettirilmiş, bazıları da çeşitli değişikliklere uğramıştır. Ayrıca söz konusu dönem için yeni vergi uygulamalarını da görmek mümkündür. Bu dönemdeki vergi kanunlarında ortaya çıkan birtakım gelişmeler aşağıda verilmiştir (Akdağ Sarı, 2020:198-199, Saraçoğlu, 2009: 134-135, Eroğlu, 2010: 74-76, Türkal, 2011: 94-96):

- Ağnam vergisi Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadar devam eden bir vergidir. Ağnam vergisi küçük baş hayvanları kapsamaktadır. Bu vergi 1924 senesinde Sayım Vergisine çevrilmiştir. 1931 senesine gelindiğinde bu vergi Hayvanlar Vergisi ismini almıştır. Hayvanlar Vergisi büyük baş hayvanları da kapsamıştır. 1931 yılından sonra hayvanların değerlerinin düşmesi, vergi miktarı ve hayvan değerleri arasında dengeli olmayan bir orana sahip olmuştur. Durum böyle olduğundan vergiler ağır gelmeye başlamıştır ve 1936 yılında vergi indirimi yapılmaya karar verilmiştir.

- Osmanlı Devletinden kalma bir diğer vergi ise Temettü vergisidir. Temettü vergisinin 1926 yılında kapsamı genişletilerek Kazanç Vergisine dönüştürülmüştür. Bu vergi ile aşar vergisinin kaldırılışından meydana gelecek boşluğun bertaraf edilmesi ve

modern vergileme gayelerini gerçekleştirmek amaçlanmıştır. Öte yandan kazanç vergisi ile birçok yabancı şirketin millileştirilmesi amaçlanmıştır

- 1886'da yürürlüğe giren Emlak Vergisi Kanunu yürürlükten kaldırılarak yerine 2 Temmuz 1931 tarihinde arazi vergisi getirilmiştir. Arazi vergisi ile arazi değerleri üzerinden farklı oranlar hesaplanarak alınırdı. Çeşitli sebeplere bağlı olarak bir arazinin elverişsiz hale gelmesi durumunda söz konusu arazilerden vergi alınmamıştır. Bu vergi 1925-1935 yılları arasında dolaysız vergiler içerisinde %30'luk bir orana sahip olmuştur.

- Cumhuriyet'in ilanından sonra istihlak vergisinin kabulü vergi alanında yapılan düzenlemelerden bir diğeridir. 1926 yılında çıkarılan 735 Sayılı Umumi İstihlak Vergisi Hakkında Kanun ilk çağdaş vergi kanunu olarak ifade edilmektedir. Bu vergi ile bütün iktisadi ve ticari faaliyetlerin vergilendirildiği söylenmektedir. Bu vergi, bugün uygulanan katma değer vergisinin ilk şekli olarak görülmektedir. Fakat Türkiye ekonomisinin o zamanlar sahip olduğu durum, bu verginin uygulanması için uygun olmamıştır. Bu nedenle, 1927 yılında yapılan bir değişiklik ile umumi istihlak vergisinin yerine 1039 Sayılı Muamele Vergisi Kanunu gelmiştir.

- Kurtuluş Savaşı zamanında yürürlüğe giren 102 sayılı *Tarik Bedeli Nakdisi* yerine 542 sayılı 19 Ocak 1925 tarihinde Yol Mükellefiyeti Yasası yürürlüğe girmiştir. Bu vergi ile 18 ve 60 yaş arasında olan erkeklerden ya yol inşaatında bir iki gün çalışma ya da bu verginin bedelinin nakit olarak ödenmesi koşulu getirilmiştir.

- Servet transferlerinin vergilendirilmesi hususuna ilişkin yapılan bir diğer çalışma ise taşınmaz nitelikte olan malların mirasçılara intikali durumunda alınan tescil harcının 1926'da 755 numaralı kanunla veraset ve intikal vergisine çevrilmesidir.

2.2.Para Politikası

Atatürk döneminde Türk Lirasının iç ve dış değerlerini muhafaza etmek dönemin öne çıkan ekonomi politikasıdır. Atatürk'ün emisyonun bir finansman aracı olarak kullanılmasına izin vermesi para politikasına verdiği önem ile ilişkilidir. Atatürk dönemi para politikasında, enflasyon yaşanmamış ve paranın dış değeri muhafaza edilmiştir. Türk lirasının değer kaybetmesini engellemek amacıyla basit ekonomi kuramı kullanılmamıştır (Kahraman & Şişmanoğlu, 2019:636-638).

Cumhuriyet kadrosunun temel amacı her durumda enflasyondan kaçınarak, fiyat istikrarını ve paranın değerini korumak olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında merkez bankasının olmayışı para politikası açısından oldukça ciddi sınırlamalara sebep olmuştur. Çünkü merkez bankaları ekonomideki emisyon miktarını direkt olarak belirlemek, para arzını oluşturan diğer parasal büyüklükleri de etkileme, daraltma ve genişletme imkanına sahiptirler (Yay, 1998:292). Cumhuriyetin ilk yıllarında para arzının attırılmasına önem gösterilmiştir. Para arzının arttırılması ile halkın Türk parasına olan güvenini sağlamak

amaçlanmıştır. Söz konusu bu dönem için hâkim olan kapalı milli ekonomi anlayışından dolayı Türk Lirası ciddi oranda değerlenmiş ve böylece ihracat kapasitesi daralma gösterirken, ithalat talebi artış göstermiştir. Bu dönemde alınan gümrük vergileri döviz talebini kıramazken, dış borç ödemeleri de döviz talebini arttıran bir husus olmuştur. Ayrıca bu dönemde 1929 dünya ekonomik buhranının da etkisiyle Türk Lirasının istikrarı bozulmuş ve bunun üzerine 25 Şubat 1930 tarihinde Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla devletin döviz üzerindeki kontrolü güçlenmiştir. Cumhuriyet döneminde para politikası bakımından öne çıkan önemli gelişmelerden biri 30 Haziran 1930 tarihinde T. C. Merkez Bankasının kuruluşudur. Bununla birlikte öne çıkan bir diğer önemli para politikası ise Osmanlı Bankası banknotları, Osmanlı Devleti'nden kalan kaimeler ve Merkez Bankasının çıkardığı liralara dolaşımında olmasıdır (Sarı, 2014).

Cumhuriyetin kuruluşundan 1929 yılına kadar enflasyon karşıtı bir para ve maliye politikası takip edilerek, Türk Lirasının değerinin korunması hedeflenmiştir. Osmanlı Bankasının para basma hakkına Birinci Dünya Savaşı zamanında son verilmiştir. Fakat Duyun-u Umumiye İdaresi ile yapılan anlaşma ile 1915 yılından başlayarak (yedi tertip olacak şekilde) karşılığı altın ve Alman hazine bonolarından oluşan 159 milyon lira kâğıt para savaş sonuna kadar tedavüle konulmuştur. 1922 senesinde İzmir'de çıkan bir yangın sonucu 30 milyon değerinde kâğıt para yanarak yok olmuştur. Bundan sonra Cumhuriyet yönetimi kalan kâğıt para ile 8-10 milyon değerinde madeni parayı devralmıştır. Bu paralar Cumhuriyetin ilk yıllarında para basılmadığından dolayı 1927 yılına kadar kullanılmaya devam etmiştir (Eroğlu, 2010: 27). 5 Aralık 1927 tarihinde Cumhuriyet'in ilk kâğıt paraları dolaşıma girmiştir. Bu kâğıt paralar 1, 5, 10, 50, 100, 500 ve 1000 lira olacak biçimde dolaşıma dahil olmuştur. O tarihte harf inkılabı henüz olmadığı için söz konusu bu paralarda yer alan yazılar Arap harfleri ve Fransızca olarak basılmıştır. Bu dönemde 1000 liranın 1250 ABD dolara denk gelmesi TL'nin değerini ortaya koymaktadır. Latin harfleriyle basılan ilk banknotlar ise 15 Ekim 1937 tarihinde 5 Lira olarak piyasaya sürülmüştür (Kalaycı, 2010: 111). İlk madeni paraların basılması ise 12 Şubat 1924 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu madeni paraların en büyüğü 100 para olacak şekilde toplamda 2 milyon TL değerinde basılmıştır. Bundan sonra 1, 5 ve 10 kuruşluk madeni paralar basılmıştır. 1925 yılında ise 5,10 ve 25 kuruşluk ve toplam değeri 3 milyon TL değerinde olan madeni paralar basılmıştır. 1928 yılında ise toplam 5 milyon TL değerinde madeni paralar çıkarılmıştır (Akgönül, 2001:123).

2.3. Bankacılık Sisteminin ve Merkez Bankası'nın Kuruluşu

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nden ekonomik olarak yıpranmış ve ekonomisinin büyük oranda tarıma dayalı olduğu bir mirası devralmıştır. Bu dönemin iktisat politikaları sosyal yapı ve iktisadi yapıya ilişkin politikaların değiştirilmesi ve düzenlenmesini hedeflemiştir. 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi toplantısı gerçekleşmiştir. Bu kongrede merkezi bir ticari banka ile bu bankaya bağlı özel ticari bankaların kurulması, sanayi işi ile ilgili olanlara kredi desteği vermek amacıyla bir sanayi bankası kurulması kararına varılmıştır (Doğan, 2012: 402). Milli kalkınma için gerekli olan ekonomik alan ve örgütsel yapıların belirlenmesi açısından yol gösterici olan Kongrede bankacılık, sanayileşme ve şirketleşme konusunda verilen kararların karşılığında İş Bankası (1924) ve Sanayi ve Maadin Bankası'nın (1925) kuruluşu karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyetin kurulmasından bir yıl sonra kurulan İş Bankası ilerleyen dönemlerde kurulacak olan örgütsel yapılara yol gösterici olmuştur. Özel girişim olarak kurulan İş Bankası milli kalkınma için açılan ilk örgütsel yapı olması bakımından önem arz etmektedir (Aydemir, 2020: 207-208). 1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nde bankacılık faaliyetleri 17 yabancı banka, İtibar-i Milli Bankası, Ziraat Bankası gibi 16 Türk bankası tarafından gerçekleştirilmiştir. 1920'li yıllarda Türk bankalarının başarılı olduğu, fakat yabancı bankaların faaliyetlerini tam anlamıyla geri alamadıkları ifade edilmektedir (Pıçak vd., 2018:157-158). Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'ni ekonomik olarak kalkındırmak gayesiyle çeşitli çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Bu doğrultuda maden ve enerji sektörünün kalkınması için Etibank önemli bir rol üstlenmiştir. Banka 23 Ekim 1935 tarihinde iktisadi bir devlet teşekkülü olarak yabancıların denetiminde olan belli miktardaki maden havzalarını, demiryollarını, enerji tesislerini, yer altı kaynaklarını işleterek millileştirmek ve bankacılık faaliyetlerinde bulunmak amacıyla kurulmuştur (Polatoğlu, 2019: 446-449).

Tablo 1. Atatürk Döneminde Kurulan ve Faaliyet Gösteren Bankalar

Türkiye İş Bankası	26 Ağustos 1924
Sanayi ve Maadin Bankası	19 Nisan 1925
Emlak ve Eytam Bankası	22 Mayıs 1926
Merkez Bankası	3 Ekim 1931
Sümerbank	3 Haziran 1933
Etibank	20 Haziran 1935
Denizbank	30 Kasım 1937
İller Bankası	24 Haziran 1933
Türkiye Halk Bankası	1933 yılında kurulmuş- 1938'de faaliyetlerine başlamıştır.

Kaynak: Bozoklu, 2003.

Cumhuriyetin ilanından sonra ülkede bankacılık ve kredi sisteminin büyük oranda yabancı sermayenin elinde olduğu görülmektedir. Uzun savaşların ardından faaliyetlerini donduran Osmanlı Bankası ile Maliye Bakanlığı arasında bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma 1925 yılında Osmanlı Bankasının haklarının uzatılması konusuna ilişkindir. Bu süreçte Cumhuriyet hükümeti de ülkenin ekonomik şartlarının yeni bir banka kurmaya uygun olmamasından dolayı Osmanlı Bankasının haklarını 1935 yılına kadar uzatma kararı almıştır. Fakat Hükümet banknot ihraç edecek bir devlet bankası kurulması halinde, söz konusu bu imtiyaz hakkının geçerli olmayacağını belirten hükme de yer vermiştir. 11 Haziran 1930 tarihinde 1715 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu kabul edilmiş, banka 3 Ekim 1931 tarihinde kurulmuş ve resmi çalışmalarına 1 Ocak 1932 tarihinde başlamıştır 1715 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu ile banka (Akgönül, 2000:121-122):

- Reeskont oranını belirleme ve para piyasasını düzenleme,
- Hazine işlemleri yapma,
- Türk parasının değerinin korunması ile ilgili bütün önlemleri alma görevlerini almıştır.

Merkez Bankası'nın kurulmasına kadar olan süreçte Osmanlı döneminden kalma kağıt paralar kullanılmıştır. Osmanlı döneminden Cumhuriyete 158.748.563 lira değerinde kağıt para devredilmiştir. 31 Ekim 1933'te banknot çıkarma yetkisi yalnızca Merkez Bankasına ait olduğundan 274.785 değerinde olan bu kağıt paralar kullanımdan kaldırılmıştır. Merkez Bankası 1937 yılında kendi adına 15.563.000.-TL miktarında beş lira olan kağıt parayı piyasaya sürmüştür (Bozoklu, 2003:291).

3.Sosyal Yapının Kurumsallaşması

Sosyal yapının kurumsallaşmasına ilişkin incelemeler eğitim, sağlık, kentleşme ve kırsal yapıya yönelik politikalar altında ele alınacaktır.

3.1.Eğitimde Kurumsallaşmaya Yönelik Politikalar

Atatürk'ün eğitime dair görüş ve uygulamaları Cumhuriyet dönemi Türk eğitim sistemini şekillendirmiştir. Bu sistem eski sistemlerden farklı olarak, yeni bir çizgi üzerinde ilerlemiştir. Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'nin ve milletin geleceğini, Türk Milletinin çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmasını ve başarılı olmasının eğitimle ilgili olduğuna inanmıştır (Erdem, 2011:164). Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nın hemen ardından halkın bilinçlenmesi ve ülkenin kalkınması için büyük bir eğitim seferberliği başlatmıştır. Cumhuriyet kurulduğunda çok ağır savaşlar geçirilmiş ve çok büyük bedeller ödenmiştir.

Savaş yıllarında ülkedeki öğretmen, doktor, hemşire, mühendis, mimar, sanatçı vb. meslek insanların sayısı çok azalmıştı. Bununla birlikte nalbant, demirci, duvarcı marangoz vb. meslek alanlarında da oldukça az insan kalmıştır (Kayadibi, 2006: 6). Atatürk döneminin eğitim politikalarının temel amacı tüm okullarda Cumhuriyet rejiminin gerektirdiği ve yeni Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu nesiller yetiştirmek (Kaplukan, 2012:178) ve savaştan sonra sözü geçen meslekleri yapacak öğrenciler yetiştirmeye başlamaktır.

Cumhuriyet düşüncesinin ve ideolojisinin yerleştirilmesi amacına yönelik bir düzenleme olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu 1924 senesinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla birlikte medrese- mektep ayrılığı tamamıyla ortadan kalkmış, bütün okullar Maarif Vekâletine bağlanmıştır. Latin harfleri kabul edilmiş ve köylere öğretmen yetiştirme eğitim politikalarının öne çıkan temel hedeflerinden biri olmuştur (Kaplukan, 2012: 179). Atatürk Başöğretmen olarak 1929 senesinde bütün ülkede “Millet Mektepleri”ni açmış, 14-45 yaşındaki herkese okula gitme zorunluluğu gelmiştir (Erdem, 2011: 165).

Atatürk, bir ulusun ilerlemesinin eğitimin ulusallığı ile ilgili olduğunu öngörmüştür. Eğitime ulusal bir özellik kazandırmak adına Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu hayata geçirilmiştir (Burak, 2008: 627). 23 Nisan 1930 yılında toplanan Türk Ocakları Kurultayı, Türk Tarih Kurumunun kuruluşunun ilk adımı olarak ifade edilmektedir. Kurultayda bir “Türk Tarih Heyeti”nin kurulmasına karar verilmiş ve bu heyet 4 Haziran 1930’da ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Türk Tarih Heyeti, 12 Mart 1931’de Türk Ocaklarının kapatılmasıyla, Atatürk’ün isteği üzerine 12 Nisan 1931’de “Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti” ismiyle ayrı bir kurul oluşturulmuştur. Bu cemiyet ilk kongresini 2 Temmuz 1932’de Ankara’da yapmış ve 1935’te “Türk Tarih Kurumu” ismini almıştır (Öztaş, 2009: 97-98; Demirtaş, 2008:164). Atatürk tarih ile birlikte dile de önem vermiştir. 11 Temmuz 1932 yılında Türk Tarih Kongresi’nde alınan kararla 12 Temmuz 1932’de “Türk Dili Tetkik Cemiyeti” kurulmuştur. Ayrıca 26 Eylül’de bir Dil Kurultayı toplanması kararı alınmıştır (Demirtaş, 2008: 164). Atatürk’ün eğitim alanında gerçekleştirdiği bir diğer reform ise üniversitelerde gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda Ankara’da Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuş ve Darülfünun düzenlenmiştir. 1933 yılında çıkarılan bir kanunla Darülfünun kaldırılarak İstanbul Üniversitesi kurulmuştur (Tak, 2007: 132-133).

3.2.Sağlıkta Kurumsallaşmaya Yönelik Politikalar

Cumhuriyetin ilk senelerinde birçok alanda olduğu gibi sağlık alanında da çeşitli politikaların varlığından söz etmek mümkündür. Günümüzdeki sağlık uygulamalarının temeli 1928, 1930,1933 tarihlerindeki yasalara dayanmaktadır. 23 Nisan 1920’de TBMM’nin kurulması ile sağlık sistemi de devletin öncelikli görevlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Mustafa Kemal Atatürk ve görev arkadaşları sağlıksız bir toplumun ulusal kurtuluş savaşında başarılı olmayacağına inandığı için 2 Mayıs 1920 tarihinde 3 sayılı kanun ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı (SSYB) kurmuşlardır. Bu noktada dikkat çeken nokta, henüz düzenli bir ordu kurulmadan söz konusu bakanlığın kuruluşudur. Buradan anlaşılmaktadır ki Mustafa Kemal Atatürk ve görev arkadaşları sağlık konusunu milli bir mesele olarak görmüşlerdir (Ağırbaş vd. 2011: 737-738; Karataş, 2021:268). TBMM 3 Mayıs 1920 tarihinde Üç Sayılı Kanun’la Sıhhiye ve Muavenatı İçtimaiye Vekaleti’ni kurmuş ve Dr. Adnan Adıvar ise sağlık bakanı olarak görevlendirilmiştir. Kurtuluş Savaşı yıllarına denk gelen bu dönemde sağlık hizmetleri ile ilgili birçok kaydın İstanbul Hükümeti kontrolünde olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle zaman kaybetmeden hızlı işleyen bir sistemin kurulması hedeflenmiştir. Bunun üzerine bakanlık yeni bir usul ve kadro düzenlemiştir. Böylece; *merkezde Hıfzısıhha Dairesi, Sicil Dairesi, Muhasebe ve Evrak Kalemi kurulmuş olup, taşrada ise eski Sağlık Müdürlükleri, Hükümet, Belediye ve Karantina tabiplikleri ile küçük Sıhhiye Memurlukları* aynen korunmuştur. 1921 yılında yeni sağlık bakanı Refik Saydam olmuştur. Bakanlık ilk kurulduğunda bünyesinde toplamda 180 doktor yer almaktaydı. Başlangıçta karşılaşılan sorunlardan ilki doktor ve sağlık kuruluşu sayısının yeterli olmamasıydı. 1923 yılında sağlık hizmetleri, *hükümet, belediye, karantina tabiplikleri, küçük sıhhiye memurlukları, 86 adet yataklı tedavi kurumu, 6437 hasta yatağı, 554 hekim, 69 eczacı, 4 hemşire, 560 sağlık memuru ve 136 ebe ile* sağlanmaktaydı. Ayrıca söz konusu bu dönemde sağlık hizmetleri hükümetin vazifesi olarak görülmemiş, sağlık hizmetleri yerel idarelerin sorumluluğunda kalarak bu noktada hükümet yol gösterici bir rol üstlenmiştir. Bu amaçla, Ankara, İstanbul, Sivas, Erzurum ve Diyarbakır gibi büyük şehirlerde Bakanlığa bağlı “Numune Hastaneleri”nin açıldığı görülmektedir. 1925 tarihinde Sağlık Çalışma Raporunda hekim ve sağlık personeli yetiştirme, salgın hastalıklarla başa çıkma, kırsal kesimlerin sağlık hizmetlerinden yararlanması, sağlık mektebi açma gibi planlar yapılmıştır. Söz konusu bu dönemde sağlık hizmetleri en çok salgın hastalıklarla mücadele konusunda çalışmak durumunda kalmıştır (Kökçü, 2014:99-100, Karataş, 2021:268).

Anadolu toprakları yıllar boyunca savaş, kıtlık, salgın hastalık vb. zorlu durumlarla mücadele etmek durumunda kalmıştır. Bununla birlikte Millî Mücadele döneminde de hastabakıcı gibi sağlık personeline ulaşmak oldukça zor olmuştur.

Cumhuriyet ilan edildikten sonra Kızılay Kongresi 1924 yılında İstanbul’da toplanmıştır. Bu kongrede hemşire ihtiyacını gidermek üzere Kızılay Özel Hemşirelik Lisesi açılmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte bulaşıcı hastalıklarla mücadele ederken hekimlere yardımcı olmaları için sıhhat memurları yetiştirilmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda Sivas ve İstanbul’da okullar açılmıştır (Özcan, 2021:124).

Atatürk döneminde sağlık alanında 8 Eylül 1926 tarihinde Özel İdare ve Belediyelerdeki Sağlık ve Hayır İşlerine İlişkin kararname öne çıkan bir diğer yasadır. Bu kararnamede Özel idare, Büyükşehir ve öteki belediye bütçelerinin, sağlık ve hayır işlerine dair düzenlemelerin yürürlüğe girdiği görülmektedir. Bununla birlikte hastane ve dispanserler SSYB’ye bağlanmıştır. 1 Aralık 1926 tarihinde çıkarılan kanunla vatandaşın hafta sonu ve resmî tatil olan Cuma günleri de sağlık hizmeti almasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır (Karabulut, 2007:154).

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Cumhuriyet kurulmadan önce uzun yıllar devam eden savaşlar, savaşların getirdiği açlık, yoksulluk ve söz konusu dönemlerde yaygın olan salgın hastalıklar sebebiyle nüfusun azlığı tehdidini yaşamıştır. Bu nedenle Cumhuriyet yönetimi nüfusu arttırma amacıyla bebek ölümlerinin önüne geçmek ve sağlıklı nesiller yetiştirmek üzere çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1923 senesinden sonra çocuk ölümlerinin önüne geçmek, diğer bir ifadeyle ‘*gürbüz Türk çocuğu*’ yetiştirmek amacıyla yürütülen tüm yardımlar birer devlet politikası olarak görülmüştür. Bu amaca yönelik süt çocuklarına özel tedavi evleri ve doğum hastaneleri açılmıştır. Edirnekapı Sıhhat Merkezi bu amaçla gebelere, emzikli çocuklara ve yoksullara hizmet vermiştir. Gebelik ile ilgili sıkıntı yaşayan ve maddi durumu yeterli olmayan anne adayları ya doğum evlerine sevk edilmekte ya da evlerine ebe gönderilmekteydi. Öte yandan kırsal kesimde yaşayan halkın yoksul olması ve eğitim durumlarının düşük olmasından dolayı buralarda yaşayan anne ve anne adaylarına doğum öncesi ve doğum sonrası süreçte tedavi desteği ve annelerin bebeklerini sağlıklı ve bilinçli bir şekilde yetiştirmesine yönelik eğitimler sunulmuştur. Hem gebelik hem gebelik sonrası anne ve bebeğin takibini yapmak amacıyla önce Ankara’da, daha sonra ülke genelinde İctimaî Hıfzıssıhha Numune Dispanserleri hizmet vermeye başlamıştır (Baytal, 2009: 117,123-125).

3.3.Kentleşme ve Kırsal Yapıya Yönelik Politikalar

Cumhuriyetin ilanının ardından kentleşme yapısına yönelik politikalarda neler yaşandığını görmek için söz konusu dönemin toplumsal, siyasal ve ekonomik düzen gibi mevcut koşullarını bilmek gerekmektedir. Yeni kurulan devlet büyük savaşların ardından kurulmuştur. Dolayısıyla Cumhuriyet Türkiye’sinin konut, nüfus, tarım, sanayi ve siyasi dinamikler gibi sorunlarının olması da kaçınılmaz olmuştur. Mevcut sorunların

kentleşmeye ilişkin politikaları etkilemesi de kaçınılmaz olmuştur. Cumhuriyet Hükümetinin kuruluşundan 1950'ye kadar Türkiye'de kentleşmenin genel anlamda durgun olduğu ve bir kentleşme politikasının varlığından söz etmenin pek de mümkün olmadığı ifade edilmektedir. 1920-1945 yıllarında kent nüfusunun hemen hemen aynı kalması nedeniyle inşaat faaliyetlerinin de durgun olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra Ankara'nın başkent oluşuyla baştan inşa edilmesi, İstanbul'a Cumhuriyetin ilk yıllarında gereken ilginin gösterilmemesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin birçok bölgesinin demiryolu ağıyla hükümete bağlılığını sağlama gayesi, kentleşmeyi tetikleyen etkiler olarak değerlendirilmiştir (Kayan, 2017:158-159). Bununla birlikte (1927) Teşvik-i Sanayi Kanunu ve (1929) Gümrük Kanunu gibi düzenlemeler özel girişimlerin sanayileşmesini özendirmiştir. Fakat 1929 Dünya Ekonomik Buhranı sanayi için özel girişim desteğinin sağlanmasını engellemiştir. 1930 yılının sonrasında sanayileşme anlamında Hükümet önemli bir rol sergilemiştir. Hükümet sanayileşmeyi siyasi, sosyal ve ekonomik kalkınma için önemli bir faaliyet olarak görmüştür. Öyle ki Hükümet Anadolu'nun birçok yerine kurduğu fabrikaları yalnızca ekonomik büyümeyi desteklemek için değil, aynı zamanda devrimler ile yapmaya çalıştığı mekânsal ve sosyal ortamlara örnek teşkil edecek yeni yerleşimler de kurmayı hedeflemiştir (Asiliskender, 2009:154).

1936-1939 tarihli sanayi planları kapsamında '*Cumhuriyet Köyü*' denilen köylerin planlanması ve kentsel olarak da stratejik önceliklerine dayanarak sanayi yatırımlarının yapılmasına karar verilen sanayi kentleri kurulmaya başlamıştır. Başka bir deyişle Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda ulusal kalkınma gayretleri ile ilgili üretilen sanayi politikalarının hem kent hem de kırsal yerleşimler üzerinde etkili olduğu ifade edilebilir (Özcan, 2020:3). Cumhuriyet'in kurulduğu yıllarda kırsal kalkınma bir nevi yeniden düzenleme dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemdeki modernleşme çalışmaları tarımın ve kırsal kesimin kalkınması için etkili olmuştur. Tarımsal yapı Cumhuriyet yöneticilerinin önemseydiği sorunlar arasında yer almıştır. Bu dönemde tarım ekonomik bir sektör olarak değerlendirilmiş ve ekonomik gelişmenin mühim bir unsuru olarak görülmüştür. Ayrıca Cumhuriyet döneminde köylerin, nüfusun büyük bir bölümünü barındırması ve ekonominin büyük oranda tarıma dayanması köylerin ve tarımın ulusal kalkınmadaki rolüne önem verilmesini gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda 17 Şubat 1923 tarihinde gerçekleştirilen I. İzmir İktisat Kongresi'nde Türkiye'nin kırsal kalkınma gerçekleştirilmesi için tarım kesiminin sorunları değerlendirilmiş ve böylece Aşar Vergisinin kaldırılması, kırsal alanda dirliğin sağlanması ve tarımda makineleşme gibi kararlar alındığı görülmektedir (Ökten& Çeken, 2008:15). 1923 yılında gerçekleşen İzmir İktisat Kongresi'nde köylerle ilgili öne çıkan problemlere dair tartışmalar şu şekildedir (Dik, 2016:694-695):

-Köylerin öne çıkan sorunlarından biri güvenlik sorunudur ve köyler toplulaştırılmalıdır.

-Hem yıllardır yapılan savaşlar hem de vergiler köylüler üzerinde ağır yüke sebep olmuştur, bu nedenle aşar vergisi kaldırılmalıdır.

-Köylerde yeni imar çalışmaları ve eğitim seferberliği gerçekleştirilmelidir.

1924 yılında yürürlüğe giren 442 sayılı Köy Kanunu ile köylerin idari yapısı ve köylerde yapılacak hizmetler kararlaştırılmıştır. Bu dönemde kırsal kalkınma için yapılan bir diğer önemli çalışmanın ise az toprağa sahip veya toprağı olmayan köylüleri toprak sahibi yapmak isteyen uygulamaların olduğu çalışmalardır. Atatürk döneminde 1934 senesinde çıkarılan İskân Kanunu ve aynı yıl çıkan Tapu Kanunu bu uygulamalara örnek olarak gösterilmektedir (Ökten& Çeken, 2008:15).

Atatürk döneminde kentleşme ve kırsal yapıya ilişkin politikalar incelendiğinde bayındırlık hizmetlerinden de söz etmek gerekmektedir. Zira Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zaman bayındırlık hizmetlerinde de çeşitli eksiklikler görülmüştür. Bu doğrultuda kara, demir ve denizyollarında, posta hizmetlerinde, bataklık ıslah edilmesinde, sulama alanında kalkınma faaliyetleri yürütülmüştür (Evsile, 2018: 81).

4.Sonuç

Cumhuriyetin ilk yıllarında savaş koşullarından yeni çıktığı için iktisadi ve sosyal anlamda yeni bir vizyon ortaya konmuş ve Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde ekonomik ve sosyal hayat yeniden tasarlanmaya çalışılmıştır. Bu dönemde iktisadi ve sosyal alana ilişkin politikalar çağın şartları dikkate alınarak ve dünyanın gelecekte nasıl bir konuma doğru gideceği gerçeği de başarılı bir öngörü ile tahmin edilerek belirlenmiştir. Türkiye ekonomisinin özgün koşulları ve jeopolitik konumu dikkate alınarak uzun vadeli kalkınma politikalarına yön verecek bir kurumsal yapının temelleri atılmıştır.

Atatürk döneminde iktisadi hayatta pür devlet müdahalesinden çok özel sektörün ekonomik bir aktör olarak ön plana çıkarılmaya çalışıldığı bir anlayıştan bahsetmek mümkündür. Devletin birçok alanda bulunması, ekonominin henüz kuruluş aşamasında olmasının doğal bir sonucu olarak düşünülmelidir. Henüz kuruluş aşamasında olan bir ekonomide belirli sektörlerde özel sermayenin üretim yapması son derece maliyetli ve zaman alıcıdır. Devlet bu anlamda özel sektörün girmekten imtina ettiği veya girmesi mümkün olmayan alanlarda faaliyetlerde bulunarak, ekonomide zaman kaybını önlemeye çalışmış ve özel sermayeye bir anlamda katkı yapmaya çalışmıştır.

Atatürk döneminde devlet, eğitim ve sağlık alanlarında vatandaşların ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayacak düzenlemelere gitmiştir. Ayrıca bu dönemde kentleşme ve kırsal yapıya ilişkin uygulanan kalkınma faaliyetleri de görülmektedir.

Kaynakça

- Ağırbaş, İ., Akbulut, Y., & Önder, Ö. R. (2011). Atatürk Dönemi Sağlık Politikası. *Atatürk Yolu Dergisi*, 12(48), 733-748.
- Akalın, G. (2008). *Atatürk Dönemi Maliye Politikaları*. T.C.Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. Yayın No: 2008/384. Ankara.
- Akdur, R. (2008). *Cumhuriyetten Günümüze Türkiye’de Sağlık*. 12.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Kitabı, 45-71.
- Akgönül, H. (2001). Atatürk Dönemi'nin Para Politikası (1923-1938). *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 117-126.
- Aksoy, V. (2018). Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Kültürün Yeri ve Önemi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(24), 415-434.
- Asiliskender, B. (2009). Cumhuriyet Sonrası Kalkınma Hareketi Olarak Sanayileşme ve Mekansal Değişim. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (13), 153-170.
- Aydemir, M. (2020). Türk İşletme Tarihi ve Yönetim Bilimi Açısından Birinci İzmir İktisat Kongresi: Banka Merkezli İşletme Gruplarının Oluşumu. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 194-213.
- Baytal, Y. (2009). Atatürk Döneminde Nüfusu Artırma Çalışmaları ve Gürbüz Türk Çocuğu Projesi. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 5 (10), 117-137.
- Bozoklu, D. (2003). Atatürk Döneminde Bankacılık Sistemine ve Gelişimine Genel Bir Bakış. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 19(55), 269-302.
- Burak, D. M. (2008). Atatürk’ün Eğitim Anlayışı ve Kıbrıslı Mehmet Efendi’nin Eğitimine Katkıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2), 623-636.
- Demirtaş, B. (2008). Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler. *Gazi Akademik Bakış*, 1(2), 155-176.
- Dik, E. (2016). Türkiye’de Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1930) “Köy” Sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71 (3), 693-729.
- Doğan, H. (2012). Cumhuriyet Döneminde Yerel Bankacılık: Akhisar Tütüncüler Bankası Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 397-416.

- Erdem, A. R. (2011). Atatürk'ün Eğitim Liderliğinin Başarısı: Türk Eğitim Devrimi. *Belgi Dergisi*, (2), 163-181.
- Eroğlu, N. (2010). Atatürk Dönemi Para Politikaları (1923-1938). *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(1), 23-36.
- Eroğlu, O. (2010). Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinden Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Kamu Maliyesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12, 57-89.
- Evsile, M. (2018). Cumhuriyet Döneminde Bayındırlık Faaliyetleri (1923-1950). *History Studies* (13094688), 10(4). 81-102.
- Kahraman, S., & Şişmanoğlu, G. (2019). Atatürk Dönemi İktisadi Devletçi Sanayileşme Politikaları. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17), 627-656.
- Kalaycı, İ. (2010). Atatürk Döneminde Parasal Politikalar: Çağdaş Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Mülkiye Dergisi*, 34(266), 109-124.
- Kapluhan, E. (2012). Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (26), 172-194.
- Karabulut, U. (2007). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Sağlık Hizmetlerine Toplu Bir Bakış, Dr. Refik Saydam'ın Sağlık Bakanlığı ve Hizmetleri (1925-1937). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 6(15), 151-160.
- Karataş, M. (2021). Atatürk Dönemi Sağlık Politikaları ve Salgın Hastalıklarla Mücadele. *Scientific Developments for Social and Education Sciences*, 264-281.
- Kayadibi, F. (2006). Atatürk Döneminde Eğitim ve Bilim Alanında Gelişmeler. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*, (13), 1-21.
- Kayan, A. (2017). Planlı Dönemden Önce Kentleşme Politikalarındaki Sorunların Günümüze Yansımaları. *International Journal of Social Science Research*, 6(2), 158-183.
- Kodaman, B. (2007). Osmanlı Devleti'nin Yükseliş ve Çöküş Sebeplerine Genel Bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007(16), 1-24.
- Kökçü, A. T. (2014). Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikaları. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*, 22(3), 98-105.
- Ökten, Ş., & Çeken, H. (2008). Gap Projesi'nin Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikaları İçindeki Yeri ve Önemi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 14(1 ve 2), 13-22.

- Özcan, H. (2021). Atatürk Döneminde Köylüyü Sağlık Konusunda Bilgilendirme Çalışmaları ve Dr. Reşit Galip'in Bu Konudaki Faaliyetleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 61(1), 118-146.
- Özcan, K. (2020). Cumhuriyet Dönemi Sanayinin Yerleşimi: Kırıkkale. *Coğrafya Dergisi*, (40), 1-16.
- Öztaş, S. (2009). Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı ve Tarih Öğretimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 94-107.
- Pıçak, M., Süloğlu, D., & Eker, A. (2018). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Türkiye İş Bankası'nın Kuruluşu ve Ekonomiye Etkisi. *Dünden Bugüne Ekonomi Yazıları*, 140-161.
- Polatoğlu, M. G. (2019). Atatürk Dönemi'nde Maden ve Enerji Alanında Kurulan ve Sonraki Dönem Türkiye Sanayisine Katkı Sağlayan Bir İktisadî Devlet Teşekkülü: Etibank. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 38(66), 444-478.
- Saraçoğlu, F. (2009). 1930-1939 Döneminde Vergi Politikası. *Maliye Dergisi*, 157, 131-149.
- Sarı, Akdağ, K. (2020). Atatürk Dönemi'nde Uygulanan Vergi Politikasının İktisadi Kesimler Üzerindeki Etkisi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (38), 189-218.
- Sarı, Y. (2014). Cumhuriyetten Günümüze Türkiye'de Uygulanan Para Politikaları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (7), Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/mkusbed/issue/19569/208592>
- Tak, İ. (2007). Atatürk Dönemi Eğitim Politikasının Cumhuriyetçi Karakteri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 120-135.
- Türkal, H. (2011). Türkiye'de 1923-1930 Yılları Arası Bütçe Politikası ve Uygulamasının Vergi Politikası ve Uygulaması Açısından Değerlendirilmesi. *Amme İdaresi Dergisi*, 44(3), 85-107.
- Vural, İ. Y. (2008). Atatürk Dönemi Maliye Politikaları: Liberal İktisattan Karma Ekonomiye. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (20), 77-114.
- Yay, G. G. (1998). Atatürk Döneminde Para Politikası. *Erdem*, 11(31), 289-320.